

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ความผิดปกติทางจิตนับเป็นปัญหาที่สำคัญในทุกภูมิภาคของโลก สร้างผลกระทบให้แก่ผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม สาเหตุของความผิดปกติทางจิตเกิดมาจากหลายปัจจัย ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ทำให้ความผิดปกติทางจิตใจแม้ถือเป็นความผิดปกติชนิดเดียวกันแต่ก็อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล ความผิดปกติทางจิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงและการกระทำผิดกฎหมาย โดยการศึกษาพบว่าผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตมีแนวโน้มที่จะก่อความรุนแรงได้สูงกว่าบุคคลทั่วไป และมีโอกาสที่จะกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความผิดต่อชีวิต ร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน นอกจากนี้ ผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตยังมีความเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะการขาดการบำบัดรักษาและการดูแลอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นผลจากการใช้สารเสพติดร่วมด้วย แต่เนื่องจากผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตมีความแตกต่างจากบุคคลปกติทั่วไป ในทางกฎหมายจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมายที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปในบางประการ ซึ่งในประเทศไทยมีกฎหมายที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายสำหรับผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตอยู่หลายฉบับ แต่กฎหมายต่างๆ เหล่านี้มีการใช้คำศัพท์ที่หมายถึงความผิดปกติทางจิตอยู่หลายคำที่แตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่มิได้มีการบัญญัตินิยามความหมายของคำศัพท์เหล่านั้นไว้อย่างชัดเจนแน่นอน จึงทำให้ต้องมีการตีความในทางกฎหมายเพื่อปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แม้ว่าการนำความรู้ทางกฎหมาย ความรู้ทางการแพทย์ และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาช่วยในการตีความทางกฎหมาย แต่เนื่องจากความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องที่แตกต่างกัน การตีความและปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้นจึงไม่แน่นอนและแตกต่างกันได้ รวมถึงการตีความในทางกฎหมายเองอาจแตกต่างไปจากในทางการแพทย์และต่างไปจากความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจความหมายของความผิดปกติทางจิตผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง จนอาจส่งผลเสียต่อผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี และต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมได้

การศึกษานี้มุ่งไปที่การศึกษาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตที่ใช้ในทางกฎหมายอาญาในปัจจุบัน ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และในทางกฎหมายอาญาควรใช้

คำศัพท์ที่มีความหมายถึงความผิดปกติทางจิตคืออะไรและใช้อย่างไร รวมถึงการหาคำนิยามในทางกฎหมายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความหมายทั้งในทางการแพทย์และทางสังคม ตลอดจนการสร้างแนวทางการใช้และการตีความในทางกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งในบทนี้จะได้นำเสนอถึงข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

ปัจจุบันมีหลายแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตของมนุษย์ แต่ยังไม่มีความคิดใดที่สามารถอธิบายเรื่องความผิดปกติทางจิตได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันโดยปราศจากข้อโต้แย้ง และยังไม่มียามของความผิดปกติทางจิตใดที่สามารถใช้ครอบคลุมได้ทุกแนวคิดที่มีอยู่และเข้าใจร่วมกัน โดยปราศจากข้อสงสัยว่าความผิดปกติทางจิตแท้จริงแล้วคืออะไรกันแน่ ทำให้ในการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็น “ความผิดปกติทางจิต” ในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยหลายๆ แนวคิดมาพิจารณาร่วมกัน ไม่อาจใช้เพียงแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเพียงอย่างเดียวได้

แนวคิดเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในทางสังคมพบว่า แนวคิดและมุมมองต่อความผิดปกติทางจิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยตามปัจจัยต่างๆ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ เหตุผล และความรู้ ที่มีอิทธิพลของสังคมนั้นๆ ในช่วงเวลานั้นๆ ทำให้แนวคิดและมุมมองต่อความผิดปกติทางจิตมีความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงไปมาได้

แนวคิดเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในทางการแพทย์ปัจจุบัน มีแนวคิดที่สำคัญ คือแนวคิดในการวินิจฉัยและจำแนกโรคและความผิดปกติทางจิตเวชต่างๆ ตามแนวทางในกลุ่มการวินิจฉัยและสถิติสำหรับความผิดปกติทางจิต (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders : DSM) และ การจำแนกความผิดปกติทางจิตตามบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ (International Classification of Diseases : ICD) อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในทางการแพทย์ดังกล่าวก็ยังคงมีปัญหามากอยู่หลายประการ เช่น นิยามของความผิดปกติทางจิตที่ยังไม่ชัดเจน ไม่มีแนวทางที่ทำให้สามารถจำแนกความผิดปกติทางจิตออกจากปัญหาทางพฤติกรรมอื่นได้อย่างชัดเจน เกณฑ์การวินิจฉัยยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์และเป็นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพียงบางกลุ่ม รวมถึงผลการวินิจฉัยที่ได้ยังอาจขาดความแน่นอนน่าเชื่อถืออยู่บ้าง

แนวคิดเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายถือเป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดในทางสังคมและทางการแพทย์ โดยมีลักษณะเฉพาะบางประการที่แตกต่างไปจากแนวคิดทางสังคมและการแพทย์ อันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์และพัฒนาการเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่

แตกต่างไปจากทางการแพทย์และทางสังคม อย่างไรก็ตาม แนวคิดของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายยังมิได้เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว แต่ยังคงมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ส่งผลให้การใช้คำศัพท์ในทางกฎหมาย การนิยามความหมาย และแนวทางในการตีความเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทางกฎหมายอาญายังคงสามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นไปได้

1.1 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตในกฎหมายอาญา

คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตที่สำคัญในกฎหมายอาญาของไทย ได้แก่ “วิกลจริต” “จิตฟั่นเฟือน” “โรคจิต” และ “จิตบกพร่อง” โดยพบว่าการปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย โดยการเปลี่ยนไปใช้คำว่า “จิตฟั่นเฟือน” “โรคจิต” และ “จิตบกพร่อง” แทนคำว่า “วิกลจริต” ที่ใช้มาก่อน ในขณะที่กฎหมายฉบับอื่นๆ ยังคงใช้คำว่า “วิกลจริต” เพียงคำเดียวในกฎหมายต่อไป ซึ่งน่าจะเกิดจากความต้องการที่แก้ไขปัญหาคำความไม่ชัดเจนเรื่องความหมายของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายอาญา และเพื่อให้ครอบคลุมความผิดปกติทางจิตทั้งหมดตามความเข้าใจในทางกฎหมายและการแพทย์ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีกฎหมายต่างๆ ไม่ได้กำหนดนิยามความหมายของคำศัพท์ในทางกฎหมายเหล่านี้ไว้ จนกระทั่งพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้คำศัพท์ไปสู่การใช้คำว่า “ความผิดปกติทางจิต” เพียงคำเดียวในกฎหมาย และกำหนดนิยามไว้ว่าหมายถึง อาการผิดปกติของจิตใจที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ความจำ สติปัญญา ประสาทการรับรู้ หรือการรู้เวลา สถานที่ หรือบุคคล รวมทั้งอาการผิดปกติของจิตใจที่เกิดจากสุราหรือสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “วิกลจริต” “จิตฟั่นเฟือน” “โรคจิต” และ “จิตบกพร่อง” พบว่า คำว่า “วิกลจริต” ซึ่งตรงกับคำว่า insanity เป็นศัพท์เฉพาะในทางกฎหมาย ซึ่งแม้ในทางกฎหมายอาญาของไทยไม่ได้มีการให้นิยามความหมายไว้ แต่ในทางกฎหมายแพ่งของไทยมีการให้ความหมายไว้โดยสรุปว่า ไม่ได้หมายถึงเฉพาะบุคคลผู้มีจิตผิดปกติตามที่เข้าใจกันทั่วไปเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบุคคลที่มีกิริยาอาการผิดปกติเพราะมีความผิดปกติทางจิต คือ ขาดความรำลึก ขาดความรู้สึกลึก และขาดความรับผิดชอบด้วย แต่จากการศึกษาไม่สามารถสรุปได้ว่าการนำความหมายของ “วิกลจริต” ในทางแพ่งมาใช้กับวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่และเพียงใด ผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า “วิกลจริต” ไม่ได้หมายถึงเพียงการที่บุคคลมีความผิดปกติทางจิต แต่น่าจะมีความหมายในทางกฎหมายอาญาว่าหมายถึง “การมีความสามารถในทางกฎหมายที่บกพร่องไม่สมบูรณ์เนื่องจากความผิดปกติทางจิต” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในทางกฎหมายแพ่ง

ขณะที่คำว่า “โรคจิต” ตรงกับคำว่า Psychosis น่าจะหมายถึงความผิดปกติทางจิตตามที่บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็น “บ้า” หากเทียบกับความรู้ความเข้าใจในทางการแพทย์ คำนี้น่าจะหมายถึงบุคคลที่มีอาการของโรคจิต (psychosis) ในทางจิตเวชศาสตร์ กล่าวคือ มีความผิดปกติทางความคิด การตอบสนองทางอารมณ์ ความสามารถในการตระหนักรู้ความเป็นจริง และความสามารถในการสื่อสารและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น จนรบกวนความสามารถในการจัดการกับความเป็นจริง เช่น อาการประสาทหลอน (hallucination) หลงผิด (delusions) และแปลผิด (illusions) โดยที่ความผิดปกตินี้เป็นอาการซึ่งอาจพบในโรคใดก็ได้

สำหรับคำว่า “จิตบกพร่อง” ซึ่งคำนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะมาจากคำว่า “mental defective” และ “mental deficiency” น่าจะหมายถึงความผิดปกติทางจิตที่เกิดจากความผิดปกติทางสมองและระบบประสาท ทั้งที่เป็นแต่กำเนิด เช่น ความบกพร่องด้านสติปัญญา และความบกพร่องด้านพัฒนาการ และน่าจะหมายรวมไปถึงความผิดปกติทางจิตที่เกิดจากความผิดปกติทางสมองและระบบประสาทจากพยาธิสภาพที่เกิดขึ้นภายหลังซึ่งเป็นอยู่อย่างเรื้อรังหรือถาวร เช่น โรคสมองเสื่อมจากสาเหตุต่างๆ ด้วย

ส่วนคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะมาจากคำว่า “mental disorder” โดยที่ในทางกฎหมายน่าจะหมายถึงความผิดปกติทางจิตอื่นๆ นอกเหนือจากสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้น โดยเป็นความหมายอย่างกว้างๆ ครอบคลุมถึงความผิดปกติทางจิตในทุกรูปแบบตามความเข้าใจในทางกฎหมายและทางการแพทย์

ทั้งนี้ หากถือตามความหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น คำว่า “โรคจิต” “จิตบกพร่อง” และ “จิตฟั่นเฟือน” ก็น่าจะมีความหมายที่ครอบคลุมความผิดปกติทางจิตทั้งหมดที่เป็นไปได้ในทางกฎหมาย

จากการศึกษาแนวคิดของการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในกฎหมายต่างประเทศ พบว่ามีแนวโน้มที่จะใช้คำศัพท์เพียงคำเดียวที่หมายถึงความผิดปกติทางจิตทั้งหมดมากกว่าใช้หลายคำศัพท์เพื่อจำแนกความผิดปกติทางจิตเป็นประเภทต่างๆ ในทางกฎหมาย เนื่องจากในทางกฎหมายโดยทั่วไปจะสนใจที่เรื่องของอาการ ความรุนแรง และผลของความผิดปกติทางจิตที่เกิดขึ้นในทางกฎหมาย มากกว่าสนใจที่การวินิจฉัยว่าเป็นโรคหรือความผิดปกติทางจิตชนิดใด จึงสามารถใช้คำศัพท์ที่บ่งบอกถึงความผิดปกติทางจิตโดยรวมได้โดยไม่จำเป็นต้องระบุชี้ชัดลงไปว่าเป็นโรคหรือความผิดปกติทางจิตชนิดใด และสามารถนำผลการตรวจวินิจฉัยทางการแพทย์มาประกอบในการระบุจำแนกชนิดของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายได้ นอกจากนี้ การใช้คำศัพท์หลายคำทำให้เกิดความยุ่งยากสับสนในการตีความและการปรับใช้กับข้อเท็จจริง รวมไปถึงยากต่อการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตอีกด้วย

ทำให้แนวคิดในทางกฎหมายปัจจุบันแนวโน้มที่จะใช้คำศัพท์เพียงคำเดียวที่หมายถึงความผิดปกติทางจิตทั้งหมด

1.2 นิยามความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายอาญา

แม้ปัจจุบันจะยังไม่สามารถกำหนดนิยามของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับและอ้างอิงร่วมกันเพียงนิยามเดียวได้ เนื่องจากความผิดปกติทางจิตเป็นสิ่งที่ยังคงไม่สามารถกำหนดนิยามที่แน่นอนตายตัวและเป็นที่ยอมรับตรงกันได้ ซึ่งเป็นผลจากแนวคิดของความผิดปกติทางจิตที่มีอยู่หลายแนวคิดในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การกำหนดนิยามของ “ความผิดปกติทางจิต” ในทางกฎหมายยังคงมีความสำคัญและจำเป็นต้องมีอยู่ เพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในทางกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า นิยามความหมายของ “ความผิดปกติทางจิต” ในทางกฎหมาย ในความหมายกว้างๆ น่าจะหมายถึง “ความสามารถในทางกฎหมายที่บกพร่องไม่สมบูรณ์เนื่องจากมีความผิดปกติทางจิต” ซึ่งจะสอดคล้องกันในทางกฎหมายอาญาและทางกฎหมายแพ่ง ขณะที่ในทางกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน “ความผิดปกติทางจิต” อาจหมายถึง “ความสามารถในการรู้ผิดชอบหรือความสามารถในการบังคับตนเองที่บกพร่องหรือไม่สมบูรณ์เนื่องจากมีความผิดปกติทางจิต”

ผู้วิจัยเห็นว่า จำเป็นต้องมีแนวทางหรือหลักเกณฑ์ร่วมกันในการกำหนดนิยามไว้ เพื่อให้การนิยามของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับแนวทางในการกำหนดนิยามความหมายของความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายอาญาที่เหมาะสมนั้น ควรเป็นนิยามอย่างกว้าง ครอบคลุมต่อความผิดปกติทางจิตที่มีในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต มีการเชื่อมโยงนิยามความหมายระหว่างกฎหมาย และมีการกำหนดขอบเขตที่จำเพาะเจาะจงภายในกฎหมายแต่ละเรื่องตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย นอกจากนี้ยังควรเป็นนิยามเพื่อกำหนดขอบเขตในการรับข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและพิพากษาในทางกฎหมาย แต่ไม่ใช่นิยามขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินว่าสิ่งใดเป็นความผิดปกติทางจิต เพื่อป้องกันผลอาจไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความนิยาม และควรเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า นิยามของ “ความผิดปกติทางจิต” ในทางกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน ยังควรใช้นิยามเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 ว่า “อาการผิดปกติของจิตใจที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ความจำสติปัญญา ประสาทการรับรู้ หรือการรู้เวลา สถานที่ หรือบุคคล” แต่ไม่ควรหมายรวมไปถึงอาการผิดปกติของจิตใจที่เกิดจากสุราหรือสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาททั้งที่เป็นอยู่ชั่วคราวและถาวรด้วย เนื่องจากในทางกฎหมายอาญามีการกำหนดในเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว

1.3 การตีความเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตในกฎหมายอาญา

จากการศึกษาตัวบทกฎหมายและคำพิพากษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิตของไทย พบว่าส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องมีการตีความเกี่ยวกับคำเหล่านี้ในทางกฎหมาย เพื่อปรับให้เข้ากับข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้น โดยที่คำว่า “วิกลจริต” ตามกฎหมายไทยของไต้หวัน ไม่มีการกำหนดนิยามไว้ แต่อาศัยแนวทางตามคำพิพากษาในทางกฎหมายแพ่ง มาเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามความหมายและตีความในทางกฎหมาย ขณะที่คำว่า “โรคจิต” “จิตบกพร่อง” “จิตฟั่นเฟือน” ไม่มีการกำหนดนิยามไว้ และยังไม่มีแนวทางการตีความจากคำพิพากษาที่ชัดเจน แต่อาศัยความเห็นของนักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามความหมายและการตีความ โดยที่คำว่า “ความผิดปกติทางจิต” ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 มีการกำหนดนิยามไว้อย่างชัดเจน แต่จากการศึกษายังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนว่ามีการนำมาใช้ประกอบการตีความในทางกฎหมายอาญาหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาแนวคิดและกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาต่างๆ เกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายของต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า เมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น ทางกฎหมายต้องพิจารณาและตีความตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเบื้องต้นว่ามีเหตุควรสงสัยว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ เมื่อพิจารณาจนเชื่อได้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นอาจมีความผิดปกติทางจิต จะนำผู้กระทำความผิดนั้นเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์และการคุ้มครองเป็นพิเศษตามกฎหมาย ซึ่งความคุ้มครองนี้อาจจะยังคงอยู่ไปจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นไม่ได้มีความผิดปกติทางจิต โดยการพิสูจน์ในทางกฎหมายจะนำเอาผลการตรวจพิสูจน์และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณารวมกับพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบกับการใช้หลักเหตุผลในทางกฎหมาย เพื่อวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ หลังจากนั้นจึงพิจารณาผลในทางกฎหมายในเรื่องการรับผิดและการลงโทษ รวมถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัยต่างๆ ทำให้ประเด็นที่ทางกฎหมายอาญาต้องพิจารณาที่สำคัญมีอยู่สองประเด็นหลักๆ คือ การพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดทางอาญามีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ และ ความผิดปกติทางจิตนั้นมีผลในทางกฎหมายอย่างไร

ในขั้นตอนการพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดทางอาญามีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ สามารถจำแนกตามลำดับได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ การพิจารณาเหตุควรเชื่อ และการพิสูจน์ว่ามีความผิดปกติทางจิต โดยในการพิจารณาเหตุควรเชื่อว่ามีความผิดปกติทางจิต ตามกฎหมายของไทยจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 14 ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดนิยามความหมายของเหตุควรเชื่อในทางกฎหมายนี้ไว้ จึงถือได้ว่าเป็นการพิจารณาและตีความในเรื่องนี้โดยอาศัยมาตรฐานตามความรู้ความเข้าใจในระดับเดียวกันตลอดทั่วไป รวมไปถึงเป็นไปตามความเชื่อของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ในช่วงเวลานั้นๆ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการพิสูจน์ในขั้นต้นที่น่าจะ

เป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางสังคม” หรือไม่ ส่วนในการพิสูจน์ว่ามีความผิดปกติทางจิตจริงหรือไม่ ตามกฎหมายไทยจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 โดยต้องส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์ ซึ่งเป็นรูปแบบการพิสูจน์ที่พบเหมือนกันในทุกประเทศที่นำมาศึกษา แต่มีรายละเอียดที่กำหนดไว้แตกต่างกันอยู่บ้าง โดยมีทั้งที่กำหนดวิธีการขั้นตอนไว้ในกฎหมายโดยตรง และที่เป็นการนำกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสุขภาพจิตมาใช้ประกอบซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในขั้นตอนนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการพิสูจน์ว่าเป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางการแพทย์” หรือไม่ ซึ่งในท้ายที่สุดทางกฎหมายจะใช้ผลการวินิจฉัยและความเห็นในทางการแพทย์ที่ได้มาเป็นพยานหลักฐานหนึ่งในคดีมาประกอบกับพยานหลักฐานอื่นๆ และใช้หลักเหตุผลทั่วไปและหลักเหตุผลในทางกฎหมายมาพิจารณาและพิสูจน์เพื่อวินิจฉัยว่าผู้นั้นถือว่ามี “ความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมาย” หรือไม่ โดยที่แนวคิดในทางกฎหมายอาญาไม่มีการบังคับให้ศาลต้องยึดถือตามผลการวินิจฉัยในทางการแพทย์ อย่างไรก็ตาม ผลการวินิจฉัยทางการแพทย์มีผลต่อการวินิจฉัยความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมายและผลการวินิจฉัยทางกฎหมายโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับในทางการแพทย์ สำหรับระดับการพิสูจน์พยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิต ผู้วิจัยเห็นว่าควรอยู่ในระดับของพยานหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำกว่าการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย เช่นเดียวกับในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาโดยที่น้ำหนักของพยานหลักฐานที่เกิดจากการตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์จะมีความสัมพันธ์กับความถูกต้องและน่าเชื่อถือของกระบวนการตรวจพิสูจน์ มากกว่าผลการตรวจพิสูจน์ หากกระบวนการตรวจพิสูจน์เป็นไปโดยถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผลการตรวจพิสูจน์ก็ควรจะมีน้ำหนักในทางกฎหมายมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางในการตีความในทางกฎหมายเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยว่าเป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมาย” หรือไม่ ควรพิจารณาไปตามองค์ประกอบสามด้านประกอบกัน คือ ความเชื่อหรือความเห็นของสังคม พยานหลักฐานและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กับหลักเหตุผลและความเห็นในทางกฎหมาย ในด้านความเชื่อหรือความเห็นของสังคม เป็นการพิจารณาว่าในขณะที่นั้นคนทั่วไปส่วนใหญ่ในสังคมมีความเชื่อหรือความเห็นต่อเรื่องนั้นอย่างไร โดยต้องสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นความผิดปกติทางจิตหรือไม่อย่างไร สำหรับในด้านพยานหลักฐานและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างไร โดยอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐาน การตรวจพิสูจน์และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ส่วนในด้านหลักเหตุผลและความเห็นในทางกฎหมาย เป็นการพิจารณาไปตามเหตุผลทั้งตามหลักเหตุผลในเชิงตรรกะทั่วไป และเหตุผลตามหลักกฎหมาย โดยที่การพิจารณาจะอยู่บนหลักเหตุผล ถ้าทั้งผลการพิจารณาทั้งสามด้านตรงกันว่ามี “ความผิดปกติทางจิต” จึงจะถือได้ว่าเรื่อง

นั้นสามารถยอมรับได้ว่าเป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมาย” หากผลการพิจารณาไม่ตรงกัน ก็ควรจะให้ด้านที่มีความเห็นแตกต่างเป็นผู้มีภาระพิสูจน์ต่อไป หากพิสูจน์ได้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่า ก็อาจถือไปตามผลการวินิจฉัยในด้านนั้นๆ ได้ แต่หากด้านหนึ่งด้านใดยังไม่มีความเห็น หรือยังไม่มีข้อสรุปใดๆ ที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ก็ควรถือว่าในเรื่องนั้นเป็นยังไม่เป็นความผิดปกติทางจิตอย่างน้อยในด้านนั้น และพิจารณาแต่ในด้านที่มีข้อสรุปที่ยอมรับได้แล้ว ประกอบกับหลักเหตุผลและความเห็นในทางกฎหมาย หากด้านที่มีข้อสรุปแล้วไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติทางจิต ในทางกฎหมายก็ควรวินิจฉัยว่าเรื่องนั้นยังไม่เป็นความผิดปกติทางจิตด้วยเช่นกัน เว้นแต่มีหลักเหตุผลและความเห็นในทางกฎหมายที่ชัดเจนแน่นอนในเรื่องนั้นแล้วว่าเป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมาย” จึงจะวินิจฉัยไปตามนั้นได้ ซึ่งแนวทางเช่นนี้จะทำให้ กำหนดการพิสูจน์เกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตทำได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้มากขึ้น ทั้งจะ ช่วยลดภาระการพิสูจน์ของแต่ละฝ่ายลงได้ อย่างไรก็ตาม ผลการพิจารณาที่ได้ในแต่ละกรณีจะ ไม่ใช่ถือเป็นบรรทัดฐาน หากมีกรณีใหม่เกิดขึ้น ก็ต้องพิจารณาและตีความข้อเท็จจริงไปตามหลักนี้ ใหม่ เพียงแต่อาจใช้แนวทางการพิจารณาในกรณีเดิมเป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาและตีความ ในกรณีใหม่ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับกรณีเดิม

เมื่อผ่านกระบวนการพิสูจน์จนยอมรับได้ว่าเป็น “ความผิดปกติทางจิตในทางกฎหมาย” แล้ว ในทางกฎหมายจะพิจารณาต่อไปถึงผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นเรื่องของการ พิจารณาความรับผิดชอบและการลงโทษทางอาญา โดยตามหลักกฎหมายอาญาของไทยถือว่า การ กระทำทางอาญาที่เกิดจากความผิดปกติทางจิตยังคงถือเป็นความผิด ผู้กระทำจึงต้องมีความรับผิดชอบ ทางอาญา แต่จะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนโทษ ซึ่งตามหลักความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไป จะพิจารณาจากองค์ประกอบภายในที่อยู่ในจิตใจของผู้กระทำ คือ “เจตนา” เป็นหลัก ทางกฎหมาย อาญาใช้หลักการพิสูจน์ถึงเจตนาในทางกฎหมายของบุคคลปกติทั่วไปโดยนำเอาวิสัยและพฤติกรรม ของผู้กระทำผิดไปเทียบกับของบุคคลทั่วไป และอนุมานว่าวิสัยและพฤติกรรมย่อมแสดงถึง องค์ประกอบภายในที่อยู่ในจิตใจว่าน่าจะเป็นไปเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากความผิดปกติทางจิตย่อม ทำให้องค์ประกอบภายในที่อยู่ในจิตใจของผู้นั้นมีแตกต่างไปจากคนปกติทั่วไป จึงไม่สามารถ ใช้หลักการเช่นเดียวกันนี้ได้ ทางกฎหมายจึงสร้างหลักการพิจารณาความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับ ผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตขึ้นมาโดยเฉพาะ โดยหลักความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับ ผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตของไทยจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 ซึ่งมี สาระสำคัญอยู่ที่การพิจารณาว่าจำเลยมีความรู้ผิดชอบ หรือสามารถบังคับตนเองที่บกพร่องไป ในขณะกระทำความผิดเนื่องจากมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ ซึ่งทำให้การพิจารณาความรับผิดชอบ เป็นการพิจารณาแบบเป็นระดับ โดยพิจารณาจากระดับของความสามารถในการรู้ผิดชอบและการ

บังคับตนเองในขณะกระทำผิด โดยหากมีความสามารถในการรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองสมบูรณ์ จะรับผิดทางอาญาในระดับเดียวกับคนปกติทั่วไป และจะลดลงไปตามระดับของความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองเท่าที่มีอยู่ในขณะกระทำผิด จนถึงอาจไม่ต้องรับผิดทางอาญาเลย หากไม่รู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้โดยสมบูรณ์ กล่าวได้ว่า ในทางกฎหมายอาญาของไทยใช้การหลักการพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตจากระดับของความสามารถในการรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองในขณะกระทำเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความรับผิดชอบจากระดับของความสามารถในการรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองเป็นหลักที่ไม่มีความชัดเจนแน่นอนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากยังไม่มีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถตรวจพิสูจน์ได้อย่างแม่นยำเพียงพอว่าความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองของผู้ต้องหาหรือจำเลยในช่วงกระทำผิดเป็นอย่างไรกันแน่ ในทางปฏิบัติ ศาลจะวินิจฉัยถึงระดับความสามารถในการรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองของจำเลย จากรายงานผลการตรวจสภาพจิตและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ร่วมกับพยานหลักฐานอื่นๆ และมีการนำพฤติการณ์ในคดีของจำเลยไปเปรียบเทียบกับคนปกติทั่วไป และอนุมานหรือคาดการณ์ระดับของความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองไปตามหลักเหตุผล แต่ในทางการแพทย์ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติการณ์ต่างๆ ในคดีที่ศาลนำมาพิจารณา กับความรุนแรงของอาการทางจิตที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการรู้ผิดชอบหรือบังคับตนเอง พฤติการณ์ต่างๆ ในคดีที่ศาลนำมาพิจารณาจึงอาจไม่ได้สัมพันธ์กับระดับของความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองของจำเลยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ความผิดปกติทางจิตที่รุนแรงอย่างมากจนถึงขั้นไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือกระทั่งไม่สามารถบังคับตนเองได้โดยสิ้นเชิงนั้น ถือได้ว่าใกล้เคียงกับการขาดเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 ซึ่งมีผลให้จำเลยไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญาเลย การใช้ระดับของความรู้ผิดชอบหรือการบังคับตนเองมาพิจารณาถึงระดับความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 ทำให้จำเลยที่มีความผิดปกติทางจิตถึงขั้นที่ถือได้ว่าขาดเจตนาอาจได้รับการพิพากษาว่ามีความผิดเพียงแต่กฎหมายยกเว้นโทษให้เท่านั้น ต่างกับจำเลยในคดีอาญาทั่วไปที่เมื่อขาดเจตนาข่มถือว่าไม่เป็นความผิดตั้งแต่ต้น หลักความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 จึงอาจส่งผลร้ายต่อจำเลยที่มีความผิดปกติทางจิตรุนแรงจนถึงขั้นที่ถือได้ว่าขาดเจตนาในทางอาญาได้ ดังนั้น หลักการพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาโดยใช้ระดับความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองของจำเลยเป็นหลักเพียงอย่างเดียวจึงอาจไม่เหมาะสมและเกิดความไม่เป็นธรรมในทางกฎหมายได้

ผู้วิจัยเห็นว่า ในการพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาของผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิต ไม่ควรจำกัดแต่เพียงการพิจารณาเฉพาะความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองของจำเลยแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ควรมุ่งไปที่การพิจารณาที่ความสามารถของจำเลยโดยรวมทั้งหมด

โดยอาศัยการพิจารณาข้อเท็จจริงและความเห็นร่วมกันจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งทางกฎหมาย การแพทย์ และทางสังคม เพื่อให้สามารถพิจารณาและพิสูจน์ทราบถึงเจตนาที่แท้จริงของจำเลยอันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาได้อย่างเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่าย และลดความไม่แน่นอนจากการนำความรู้ผิดชอบและการบังคับตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนแน่นอนมาใช้เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับการพิจารณาโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิต ด้วยเหตุที่การยกเว้นและการลดหย่อนโทษให้แก่ผู้กระทำผิดทางอาญาที่มีความผิดปกติทางจิต จะพิจารณาไปตามระดับของความผิดชอบหรือความสามารถในการบังคับตนเองจำเลย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนแน่นอน ส่งผลให้การพิจารณาโทษทางอาญาขาดความแน่นอนตามไปด้วย จากการศึกษาพบว่า โทษทางอาญาตามปกติอาจไม่สามารถป้องกันยับยั้งไม่ให้จำเลยที่มีความผิดปกติทางจิตกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่การป้องกันผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตไม่ให้กระทำผิดรวมถึงการกระทำผิดซ้ำที่ได้ผลดี คือ การที่ได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม และต่อเนื่อง ดังนั้น การพิจารณาโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตที่เหมาะสม ไม่ควรเน้นเพียงการปรับลดระดับของโทษทางอาญาไปตามระดับของความรับผิดที่พิจารณาได้เท่านั้น และไม่ควรจำกัดวิธีการอยู่เพียงโทษทางอาญาที่กำหนดไว้แล้วเท่านั้น แต่ควรเป็นการหาวิธีการต่างๆ ในการจัดการกับผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิตอย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะการเน้นให้ผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม และต่อเนื่อง ซึ่งแนวโน้มในทางกฎหมายอาญาในปัจจุบันจะมุ่งไปที่การหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดที่มีความผิดปกติทางจิต โดยเน้นที่การหาสาเหตุการกระทำความผิดและแนวทางแก้ไขเป็นรายบุคคล โดยนำผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ ทั้งด้านสุขภาพจิตและจิตเวช และด้านสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและกำหนดแนวทางการแก้ไข นอกจากนี้ ยังพบว่ามีกรนำมาตรการอื่นๆ มาใช้เสริมหรือทดแทนวิธีการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ อย่างไรก็ดีตาม พบว่ายังมีปัญหาทางกฎหมายอาญาของไทยในการนำวิธีการอื่นๆ มาใช้เสริมหรือทดแทนการลงโทษทางอาญาตามปกติ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในว่าจะยกเว้นโทษหรือลดหย่อนโทษที่กำหนดไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ไม่ได้ให้อำนาจศาลในการนำมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมมากกว่ามาใช้ควบคู่หรือทดแทนการลงโทษทางอาญาตามปกติได้ นอกจากนี้ การที่ศาลจะต้องกำหนดโทษโดยอิงกับโทษทางอาญาที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ทำให้แม้มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมมากกว่า แต่หากขัดแย้งหรือไม่สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับโทษทางอาญาที่มีอยู่ก็อาจทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการนั้นได้ แม้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 48 ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในสั่งให้ควบคุมตัวผู้กระทำผิดไว้

เพื่อบำบัดรักษา และผู้กระทำผิดอาจจะยังคงมีความผิดปกติทางจิตอยู่ แต่หากศาลเห็นว่าไม่ได้มีลักษณะที่เป็นอันตรายก็อาจไม่ได้ใช้อำนาจตามมาตราดังกล่าวก็ได้ และแม้ศาลจะมีอำนาจในการออกคำสั่งให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติเพื่อให้ผู้กระทำผิดเข้ารับการบำบัดรักษา แต่ก็ไม่ได้เป็นการบังคับให้ศาลต้องมีคำสั่งเช่นนั้นในทุกคดี และในทางปฏิบัติก็พบว่ายังมีการใช้อำนาจในการออกคำสั่งบังคับในลักษณะนี้น้อยมาก

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ควรใช้คำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายถึงความผิดปกติทางจิตทั้งหมดในทางกฎหมายเพียงแบบเดียว โดยควรใช้คำว่า “ความผิดปกติทางจิต” แทนคำว่า “จิตบกพร่อง” “โรคจิต” และ “จิตฟั่นเฟือน” ในประมวลกฎหมายอาญา

ผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า “วิกลจริต” มีความหมายถึงความสามารถในทางกฎหมายที่บกพร่องไม่สมบูรณ์เนื่องจากความผิดปกติทางจิต จึงอาจไม่สามารถใช้คำว่า “ความผิดปกติทางจิต” เพียงคำเดียวเพื่อให้มีความหมายแทนคำว่า “วิกลจริต” ได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันคำว่า “วิกลจริต” มีความหมายในเชิงลบ จนอาจทำให้เกิดตราบาปแก่ผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยในทางกฎหมายว่า “วิกลจริต” ได้ ดังนั้น จึงเสนอว่าควรมีการแก้ไขโดยใช้คำว่า “ขาดความสามารถเนื่องจากมีความผิดปกติทางจิต” แทนคำว่า “วิกลจริต” เพื่อให้ตรงกับความหมายที่แท้จริงในทางกฎหมาย และลดความหมายในเชิงลบรวมถึงตราบาปที่อาจจะเกิดขึ้นด้วย

สำหรับนิยามของคำว่า “ความผิดปกติทางจิต” ตามกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน ควรใช้นิยามเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 ว่า “อาการผิดปกติของจิตใจที่แสดงออกทางพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ความจำ สติปัญญา ประสาทการรับรู้ หรือการรู้เวลา สถานที่ หรือบุคคล” แต่ไม่ควรหมายรวมไปถึงอาการผิดปกติของจิตใจที่เกิดจากสุราหรือสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาททั้งที่เป็นอยู่ชั่วคราวและถาวรด้วย

2.2 ควรมีการกำหนดกรอบของ “เหตุควรเชื่อ” ในทางกฎหมาย เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจของผู้เกี่ยวข้องในทางกฎหมาย โดยที่หากมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น ให้ถือว่าเป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมายว่าผู้นั้นอาจมีความผิดปกติทางจิตไว้ก่อน จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าไม่มี และควรปฏิบัติโดยถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีความผิดปกติทางจิตไว้ก่อน จนกว่าจะพิสูจน์จนแน่ชัดว่าไม่มีความผิดปกติจริง

2.3 ทางกฎหมายควรให้ความสำคัญกับการพิจารณานำเชื่อถือของกระบวนการตรวจพิสูจน์ มากกว่าพิจารณาว่าผลการตรวจพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือไม่ โดยที่การตรวจประเมินและทำ

ความเห็นเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตโดยคณะกรรมการสถานบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นการประเมินในรูปแบบสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องทั้งทางการแพทย์ กฎหมาย และสังคม น่าจะสามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในทางกฎหมายได้อย่างเหมาะสมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ควรให้อัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการตรวจประเมินสภาพจิต เพื่อให้รับทราบกระบวนการตรวจประเมิน รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาการและอาการแสดง ตลอดจนซักถามหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตที่เกิดขึ้น รวมถึงอาจมีส่วนในการให้ความเห็นด้านกฎหมายที่จำเป็นเพิ่มเติม

2.4 การพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาของผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต ควรมุ่งไปที่การพิจารณาความสามารถโดยรวมของผู้กระทำผิดเป็นหลัก โดยอาศัยการพิจารณาร่วมกันจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งทางกฎหมาย การแพทย์ และทางสังคม เพื่อให้สามารถพิสูจน์ทราบถึงเจตนาที่แท้จริงของจำเลยได้อย่างเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่าย และควรเปิดโอกาสให้สามารถนำวิธีการอื่นที่เหมาะสมมาใช้เสริมหรือทดแทนการลงโทษทางอาญา โดยเน้นไปที่การบำบัดรักษา เช่น การอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ เข้ามาช่วยในการประเมินและวางแผนการบำบัดรักษาและการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคล รวมไปถึงการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ที่เหมาะสม

2.5 ควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 ดังนี้

“ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีความผิดปกติทางจิต ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น หากศาลเชื่อได้ว่าขณะกระทำความผิด ผู้นั้นไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ แต่หากเชื่อว่ายังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นยังต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

หากจำเลยมีความผิดปกติทางจิต และศาลเห็นว่า มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมมากกว่าการลงโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ให้ศาลสามารถสั่งให้ใช้วิธีการนั้นแทนโทษที่จะลงแก่จำเลยก็ได้ แต่หากศาลเห็นว่า ไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมมากกว่าการลงโทษ หรือไม่สามารถกระทำได้ หรือได้กระทำไปแล้วแต่ไม่บรรลุผล ให้ศาลลงโทษจำเลยไปตามโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ในกรณีนี้ ศาลอาจลดโทษที่จะลงแก่จำเลยให้น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ ทั้งนี้ ต้องให้จำเลยได้มีโอกาสได้รับการบำบัดรักษาตามสมควร

ความผิดปกติทางจิตตามมาตรา 65 นี้ไม่รวมถึงความผิดปกติทางจิตที่เกิดจากสุรา หรือสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

วิธีการอื่นตามมาตรา 65 ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีความผิดปกติทางจิต ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรตระหนักถึงความสำคัญของการนำความรู้และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี โดยไม่ควรมุ่งพิสูจน์ความถูกต้องตามแนวคิดของตนแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ยอมรับแนวคิดอื่นๆ ที่แตกต่างออกไป ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันโดยเปล่าประโยชน์ แต่ควรยอมรับความแตกต่างกันในเชิงแนวคิดซึ่งกันและกัน เพราะแท้จริงแล้วก็เป็นการพิจารณาในเรื่องเดียวกันนั่นเอง โดยผู้เกี่ยวข้องไม่ควรเพียงแต่มุ่งเฉพาะการใช้ความรู้ความชำนาญและนำเสนอเฉพาะแต่ในด้านของตนไปเท่านั้น แต่ควรมีบทบาทในการทำให้ผู้เกี่ยวข้องในด้านอื่นๆ ได้รับทราบและเข้าใจถึงความรู้และข้อเท็จจริงในสาขาของตนอย่างถูกต้องเหมาะสมด้วย เพื่อให้ให้เกิดข้อสรุปร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับกันทุกๆ ฝ่ายอย่างแท้จริง

